

Nr 32

Civilutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för taxesättningen i lantmäteriverksamheten, m. m., jämte motioner.

Propositionen

Kungl. Maj:t har i propositionen 1971:170 under återopande av utdrag ur statsrådsprotokollet över civilärenden för den 29 oktober 1971 föreslagit riksdagen att godkänna de i statsrådsprotokollet förordade grunderna för taxesättningen och statsbidragsgivningen i lantmäteriverksamheten.

I propositionen lämnas förslag till nya grunder för taxesättningen i lantmäteriverksamheten. Enligt förslaget skall taxan liksom hittills baseras på att kostnaderna för förrättnings- och uppdragsverksamheten i dess helhet skall täckas av avgifter. Avgifterna för de enskilda förrättningarna skall anpassas till den nytta förrättningen medför för fastigheten. Detta skall ske genom att i större utsträckning än f. n. enhetliga avgifter — sakersättningar — tas ut. Nuvarande statsbidragsgivning bibehålls t. v. men anpassas till den nya fastighetsbildningslagstiftningen.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat motionerna 1971:

1609 av herr Larsson i Umeå (fp), vari hemställs att riksdagen avslår propositionen 1971:170,

1610 av herr Mattsson i Skee m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1971:170

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar sig för a) att statsbidrag till kostnader för lantmäteriförrättningar skall utgå såväl på landsbygden som i tätorter, b) att bidragsnormerna utformas i anslutning till de normer som kommer att tillämpas vid prövning i rättshjälpsärenden, c) att prövning i bidragsärende skall ske hos fastighetsbildningsmyndigheten,

2. uttalar att bidragsmöjligheterna inte skall begränsas när lagstiftningen på området förändras.

1611 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl. (c), vari hemställs

1. att riksdagen uttalar att den del av förrättningskostnaden som svarar mot nyttan för det allmänna betalas av samhället,

2. att riksdagen avslår propositionen i vad avser kostnader för anlitande av gode män och beslutar att dessa kostnader skall belasta anslaget Lantmäteriet: Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet,

3. att riksdagen uttalar att möjligheterna till dubbelersättning till förrättningsmän undanröjs,

1612 av herr Petersson i Nybro m. fl. (s, m), vari hemställs att

riksdagen vid behandling av propositionen 1971:170 ville vidtaga de ändringar i den framlagda propositionen angående grunder för taxesättningen i lantmäteriverksamheten m. m. som föranleds av de i motionen redovisade synpunkterna.

Utskottet

Taxefrågorna

Mot bakgrund av riksdagens beslut (prop. 1970:188, SU 208) att begära en översyn av taxesystemet och efter av lantmäteristyrelsen verkställd utredning, vilken remissbehandlats, lämnas i propositionen förslag till nya grunder för taxesättningen i lantmäteriverksamheten m. m.

Föreslagna grunder för avgifterna för lantmäteriförrättningar m. m. innebär, enligt vad 1970 års riksdag även förutsatte, att den redan gällande huvudprincipen om *full kostnadstäckning* genom avgifter bibehålls.

I motionerna 1971:1609 och 1611 görs uttalanden till förmån för ökad subventionering från statens sida. Den förstnämnda motionen utmynnar i ett på denna och annan grund motiverat yrkande om avslag på propositionen. Den sistnämnda motionen innehåller i denna del dels hemställan att riksdagen skall uttala att den del av förrättningskostnaden som svarar mot nyttan för det allmänna bör betalas av samhället, dels yrkande av innebörd att kostnader för gode män skall betalas av statsmedel.

Departementschefen har i propositionen anfört att skäl kan anföras såväl mot subventioner i vissa fall som mot subventioner över huvud taget. Det anføres vidare att skäl emellertid torde kvarstå för en subventionering i vissa fall där det finns ett starkt allmänt intresse av att vissa typer av förrättningar kommer till stånd. Frågan därom anses böra prövas i samband med den årliga budgetbehandlingen. För innevarande budgetår har för ändamålet beräknats 4,3 milj. kr.

Motionsförslagen innebär i vissa avseenden ett förordande av hittillsvarande principiella ordning, där subventionsandelen beräknas med hänsyn bl. a. till vissa förrättningstypers inslag av nytta ur allmän synpunkt. Om i en ny taxa, som nedan berörs, även vissa typer av kostnadskrävande förrättningar betalas med en enhetlig avgift bortfaller ett subventionsbehov. I Svenska kommunförbundets remissyttrande över lantmäteristyrelsens förslag har bl. a. påpekats svårigheterna att för landet i dess helhet utvalja förrättningstyper som generellt kan vara i behov av nedsättningar. Statsmakternas bedömningar av vikten att främja vissa på annat sätt utvalda förrättningsgrupper av allmänt intresse bör — bl. a. med hänsyn därtill — enligt utskottets mening och i enlighet med förordade riktlinjer tillgodoses i samband med budgetprövningen. Nyttan för det allmänna kan då selektivt prövas och motionärernas önskemål bättre tillgodoses än genom nuvarande generella subventioner. Huvudprincipen om full kostnadstäckning behöver i en sådan ordning inte frångås och bör också en-

ligt utskottets mening fortfarande gälla. Det finns inte heller enligt utskottets mening skäl att låta godemanskostnaderna stanna på statsverket. Utskottet delar sålunda den i propositionen anförda meningen och avstyrker de nämnda motionerna i denna del.

De i propositionen förordade grunderna för *fördelning av förrättningskostnaderna* innebär att avgifterna bättre än f. n. anpassas till den nytta varje förrättning medför för vederbörande fastighet med den samtida målsättningen att undvika olämplig kostnadsöverföring mellan olika sektorer. Grunderna får närmare uttryck i förordanden av att avgiftssättningen för flerlotsförrättningar justeras, att avgifterna för förrättningar inom respektive utanför planlagt område utjämnas och att ersättning inte beräknas för tillkommande arbete m. m. i vissa mer komplicerade fastighetsbildningsfall. En följd av det sist anförda skulle bli att sakersättning för enkla avstyckningsfall kan tas ut även för vissa mer komplicerade förrättningar och kostnaderna därmed i förväg överblickas.

Mot de sålunda angivna fördelningsgrunderna har inte ställts annat motionsyrkande än hemställan om avslag på propositionen i dess helhet i motionen 1971:1609. Motionens utgångspunkt är att en fördelning med hänsyn till nyttan är principiellt felaktig. Enligt motionären bör avgiften för en förrättning inte täcka någon del av kostnaden för en annan. Önskemål om enhetliga taxor bör i stället tillgodoses genom subventioner från statens sida.

De av departementschefen förordade grunderna för kostnadsfördelningen står enligt utskottets mening i överensstämmelse med vad 1970 års riksdag uttalat i samband med dess begäran om en översyn. En fördelning enligt de i motionen 1971:1609 framförda grunderna skulle strida mot den princip om kostnadstäckning som utskottet ovan uttalat sig för.

Vid beräkningen av det kostnadsunderlag som skall ligga till grund för taxaavgifterna skall – i enlighet med principen om full kostnadstäckning – enligt departementschefen kostnaderna för *gode män* liksom hittills betalas av sakägarna. Detta innebär, som även angetts i propositionen, en avvikelse från vad som år 1969 uttalades i förarbetena till den nya fastighetsbildningslagen.

I motionen 1971:1611 föreslås riksdagen inte godkänna vad sålunda anförts och, som ovan behandlats, besluta att kostnaderna skall täckas genom anslag på statsbudgeten. Ställningstagandet motiveras i huvudsak av att medverkan av gode män i många fall är önskvärd och att tillkallandet av dessa inte bör bli beroende av sakägarnas ekonomiska situation.

I propositionen lämnas öppet huruvida kostnaderna för gode män endast skall gå in i det totala kostnadsunderlaget och slås ut på olika förrättningar eller om kostnaderna som nu skall påföras sakägaren i ärendet. Enligt utskottets mening bör kostnaderna för gode män betalas av sakägarna på så sätt att dessa kostnader räknas in i det totala kostnadsunderlaget. Därmed tillgodoses också de syften som angetts i motionen, nämligen att tillkallandet av gode män inte blir beroende av

sakägarens betalningsförmåga.

De nämnda förordade grunderna för kostnadsfördelningen avses *genomföras etappvis* med början den 1 januari 1972.

Utskottet har med hänsyn till åberopade skäl ingen erinran i denna del.

I fråga om samordningen med *kommunala fastighetsbildningsmyndigheter* förordas i propositionen att lantmäteristyrelsen skall svara för uppbörden av alla förrättningsavgifter för att till kommunerna återbetala standardbelopp som svarar mot schablonmässigt beräknade kostnader, allt enligt föreskrifter som meddelas av Kungl. Maj:t.

Enligt motiven för avslagsyrkandet i motionen 1971:1609 bör kommunerna i förekommande fall liksom tidigare svara för både debitering och uppbörd enligt ett system där kostnaderna beräknas med utgångspunkt i kommunens självkostnader med avdrag för av bärighetsskäl utgående statsbidrag till nedsättning av kostnaderna. I motionen 1971:1612 föreslås att kommuner med egen fastighetsbildningsmyndighet själva skall uppbära inflytande avgifter.

Motionen 1971:1609 utgår i denna del från att den förordade fördelningen av förrättningskostnaderna inte skall ske med full kostnadstäckning och att utjämningen skall åstadkommas med ökade statsbidrag. Utskottet har ovan tagit ställning för att principen om full kostnadstäckning skall bibehållas.

Förslaget i motionen 1971:1612 innebär att de 42 kommuner som nu är huvudmän för egen fastighetsbildningsmyndighet skall "uppbära inflytande taxebelopp" och att frågorna om omfördelning eller subventionering av kostnaderna skall lösas på annat, ej angivet, sätt. Motionärerna ansluter sig till åsikten att lantmäteritaxan i princip skall vara självbärande men riktar kritik mot omfördelningstanken, vilken befars kunna innebära att kommunala medel behålls av lantmäteristyrelsen för att täcka underskott i den statliga verksamheten.

Utskottet har ovan förordat att de föreslagna taxekonstruktionerna godkänns och att sålunda i större utsträckning än f. n. enhetliga avgifter — sakersättningar — tas ut. Av kostnadstäckningsprincipen följer att de taxebelopp som inte fullt fäcker självkostnaderna måste motsvaras av taxebelopp inom samma sektor som överstiger dessa självkostnader. Denna utjämning mellan olika förrättningstyper har avsetts att gälla hela verksamheten och sålunda den statliga och kommunala verksamheten sammantaget. Förslaget i motionen 1971:1612, enligt vilken omfördelningen skall ske på annat sätt, syns sålunda utgå från att utjämningen i vart fall inte skall omfatta de kommunala enheterna. Om en enhetlig taxa skall gälla skulle därav följa att utjämningen skulle ske endast inom denna kommuns verksamhet och att — i de fall där andelen enkla förrättningar är större än riksgenomsnittet — den del av taxebeloppen som avsetts för utjämning skulle tillfalla kommunen. Detta leder till att i vart fall ett redovisningsförfarande skulle bli nödvändigt om den föreslagna taxepincipen skall genomföras.

Det är enligt utskottets mening uppenbart att den förordade reformen inte innebär en omfördelning av kostnader mellan stat och kommun.

Utskottet har anledning förutsätta att de närmare bestämmelser som skall utfärdas inte heller får en sådan effekt. Om kommunerna i sin egenskap av huvudmän påförs belopp enligt den utjämnade taxan kan deras intresse av att få ersättning för sina insatser tillgodoses genom att de tillgodoförs schablonbelopp, bestämda i allt väsentligt enligt grunderna för nuvarande taxor. Dessa taxor utgår från och har genom verksamhetens utfall visat sig svara mot de självkostnader som fastighetsbildningsverksamheten visar upp för de statliga myndigheternas del. I den mån de kommunala fastighetsbildningsmyndigheternas arbete inom denna sektor sålunda bedrivs i vart fall med samma grad av rationalitet som de statliga myndigheternas arbete, tillgodoförs kommunen sålunda ersättning för även sina faktiska kostnader i denna del. Rationaliseringsvinster tillfaller helt kommunen. I detta sammanhang skall särskilt strykas under att vad som anförts om kostnaderna endast avser kostnaderna i fastighetsbildningsverksamheten. I den mån de kommunala fastighetsbildningsmyndigheterna utför även andra tjänster åt kommunala organ m. fl. är kostnaderna för detta självfallet helt en kommunal angelägenhet.

Vid en sålunda gjord bedömning att utjämningsprincipen bör gälla hela riket och att kommuner med egen fastighetsbildningsverksamhet tillgodoförs kostnadstäckning i princip som hittills måste bortses från att kommun i egenskap av sakägare, lika väl som andra sakägare, har att ibland bidra till utjämnningen i de fall där kommunen påkallar förrättningar av viss typ.

Vad särskilt angår mellanhavandena mellan stat och kommun för avräkningens fullföljande får förslaget anses innebära ett avräkningsförfarande där kontot kan utjämnas med även korta intervaller. Det blir sålunda inte fråga om att införa ett system där ersättningarna betalas ärendevis.

Med hänsyn till anförda överväganden har utskottet inte anledning till annat än att tillstyrka förslaget i propositionen och avstyrka motionerna.

En särskild *taxa för förrättningsmän utanför fastighetsbildningsorganisationen* förutsätts som hittills. I dessa fall får kostnaden för varje förrättning i princip täckas av avgiften för förrättningen.

Utskottet har ingen erinran mot vad sålunda förordats.

Som redovisats i propositionen finns möjlighet för de förrättningsmän som skall tillämpa *vägförrättningsmannataxan* att av allmänna medel erhålla rese- och traktamentsersättning.

Riksdagen föreslås i motionen 1971:1611 uttala att möjligheterna till dubbelersättning undanröjs, ett förslag som grundas på att enskild vägförrättningsman enligt den nämnda taxan också får uppbära förrättningskostnad motsvarande lantmäteritaxan med belopp som inkluderar schablonkostnader för reseersättningar och traktamenten.

Utskottet förutsätter att vad i motionen i denna del anförts tas i beaktande vid det fortsatta taxearbetet.

Avgifter för *uppdagsverksamhet* föreslås som hittills baseras direkt på självkostnaderna i varje särskilt fall. Avgifterna skall enligt förslaget fastställas av lantmäteristyrelsen respektive kommunerna.

Utskottet tillstyrker förslaget.

Statsbidragsfrågorna

Bidrag av statsmedel utgår dels som nedsättningar av de i taxor angivna ersättningsbeloppen, dels som statsbidrag till sakägare på i huvudsak sociala skäl och i huvudsak endast för landsbygdsförrättningar. Den förra typen av bidrag har med hänsyn till dess syfte behandlats ovan i samband med principen om full kostnadstäckning.

I propositionen förordas att sakägars möjlighet att få *statsbidrag efter särskild ansökan* till kostnaden för lantmäteriförrättning bibehålls ännu någon tid i avvaktan på ytterligare överväganden. En teknisk översyn skall ske i huvudsak enligt av lantmäteristyrelsen framlagda riktlinjer — dock att en utvidgning av bidragsgivningen inte skall ske till förrättningar enligt annan lagstiftning än FBL. Kostnaderna för dessa bidrag uppgår f. n. till ca 300 000 kr. för år.

I motionen 1971:1610 föreslås riksdagen uttala sig för att statsbidrag skall kunna utgå även i tätorter och att bidragsnormerna utformas i anslutning till vad som kommer att gälla i rättshjälpsärenden. Vidare föreslås riksdagen uttala att bidragsmöjligheterna inte skall begränsas när lagstiftningen på området förändras.

Utskottet har ingen erinran mot vad i propositionen anförts. De riktlinjer som i motionen 1971:1610 föreslagits för de aviserade övervägandena får, liksom anförda synpunkter i övrigt, prövas av Kungl. Maj:t utan någon riksdagens vidare åtgärd i detta sammanhang. Förslaget uttalande i övrigt torde hänföra sig till arbetet på en anläggningslag och bör inte heller nu föranleda något riksdagens ställningstagande.

I den sistnämnda motionen förordas vidare att *prövningen* av bidragsansökningarna skall ske hos fastighetsbildningsmyndigheten och inte hos lantmäteristyrelsen.

Enligt vad utskottet erfarit omfattar prövningen nu ca 650 ansökningar för år. Enhetligheten främjas genom en central prövning som, enligt hittillsvarande erfarenheter, kan ske på ett enkelt och billigt sätt. Utskottet avstyrker motionen i denna del.

Utskottet hemställer

1. beträffande principen om full kostnadstäckning, m. m., att riksdagen med avslag å motionerna 1971:1609 och 1611, båda såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats,
2. beträffande fördelningen av förrättningskostnaderna att riksdagen med avslag å motionen 1971:1609 såvitt nu är i fråga godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats,
3. beträffande kostnader för gode män att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen 1971:1611 såvitt nu är i fråga som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført,
4. beträffande samordningen med kommunala fastighetsbildnings-

myndigheter att riksdagen med avslag å motionerna 1971:1609 och 1612, den förstnämnda såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats,

5. beträffande vägförrättningsmannataxan att riksdagen med bifall till motionen 1971:1611 såvitt nu är i fråga som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,
6. beträffande grunderna för statsbidrag efter särskild ansökan att riksdagen med avslag å motionen 1971:1610 såvitt nu är i fråga godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats,
7. beträffande prövningen av ansökningar om statsbidrag att riksdagen med avslag å motionen 1971:1610 såvitt nu är i fråga godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats,
8. beträffande förordade grunder för taxesättningen och statsbidragsgivningen i lantmåteriverksamheten i vad de inte behandlats under 1–7 ovan att riksdagen, med avslag tillika å motionen 1971:1609 i vad den inte behandlats under 1, 2 och 4, godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats.

Stockholm den 2 december 1971

På civilutskottets vägnar

ERIK GREBÄCK

Närvarande: herrar Grebäck (c), Bergman (s), Almgren (s), Kristiansson i Örskellunga (s), fröken Ljungberg (m), herrar Petersson i Nybro (s), Andersson i Knäred (c), Lindkvist (s), Ullsten (fp), Engström (vpk), Jädestig (s), Karlsson i Mariefred (c), Ångström (fp), Adolfsson (m) och Persson i Karlstad (s).

Reservation

beträffande *kommunala fastighetsbildningsmyndigheter* av fröken Ljungberg (m), herrar Petersson i Nybro (s), Ullsten (fp), Ångström (fp) och Adolfsson (m) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar med "Förslaget i" och på s. 5 slutar med "avstyrka motionerna" bort ha följande lydelse:

"Förslaget i motionen 1971:1612 syftar till att bibehålla den kommunala självständighet i fråga om fastighetsbildningsuppgifter som kan anses garanterad genom 1970 års riksdags beslut (prop. 1971:188, SU 208). Enligt utskottets mening måste de synpunkter som gjorde sig gällande vid detta beslut bli ledande även för de närmare bedömningarna av den förordade taxereformen. I annat fall urholkas beslutets innebörd på ett inte godtagbart sätt.

Som framgår av vad utskottet förut anfört kan principerna om full kostnadstäckning och om utjämning av taxans ersättningsbelopp godtas. Detta innebär med hänsyn till 1970 års beslut dock inte att utjämningsprincipen bör gälla för det statliga och kommunala fältet sammantaget.

Utgjämnings- och självkostnadsprinciperna får vid konstruktionen av taxorna i stället beaktas genom att taxor fastställs för dels den statliga sektorn, dels för kommun eller grupp av kommuner på grundval av de förordade principerna.

Med en sålunda förordad ordning uppkommer inte något behov av redovisning eller avräkning mellan kommunala och statliga myndigheter. Kommunen får själv tillgodogöra sig ersättningar från enskilda sakägare och låta uppdrag för egen räkning regleras på sätt kommunen finner lämpligt.

De kommunala fastighetsbildningsmyndigheternas befattning med andra typer av ärenden bör självfallet inte regleras av taxorna.”

dels utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

”4. beträffande samordningen med kommunala fastighetsbildningsmyndigheter att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, med avslag å motionen 1971:1609 såvitt nu är i fråga, och med bifall till motionen 1971:1612 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.”